نهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای روانشناسی، مشاوره، آموزش و علوم تربیتی
9th International Conference on
Interdisciplinary Studies in Psychology, Counseling, Education and Nurture Sciences
www.icpe.bcnf.ir

باز تعریف یادگیری آنلاین برای کودکان استثنایی: تحلیل روان شناختی شکاف عاطفی –آموزشی در آموزش مجازی کودکان با نیاز های ویژه

سهیلا صادقی سندانی

کارشناسی ارشد آمار ،دانشگاه البرز قزوین

چکیده

گسترش آموزش مجازی در سال های اخیر،به ویژه پس از بحران جهانی کرونا ، نظام های آموزشی را وارد مرحله ای تازه از تحول کرد. با این حال ، این تحول برای همه دانش آموزان به یک اندازه سودمند نبود.کودکان استثنایی و دارای نیازهای ویژه ، به دلیل ویژگی های شناختی ، هیجانی و ارتباطی خاص خود ، بیش از سایر گروه ها در معرض آسیب های ناشی از آموزش آنلاین قرار گرفتند.مسئله اصلی تنها « دسترسی » به آموزش نبود ، بلکه « کیفیت تجربه روانی یادگیری » به چالشی اساسی تبدیل شد.

این مقاله با رویکرد تحلیلی – روانشناختی تلاش می کند مفهوم « شکاف عاطفی –آموزشی »را در بستر یادگیری مجازی کودکان استثنایی بررسی کند . منظور از شکاف عاطفی – آموزشی ،فاصله ای است که میان دریافت محتوای آموزشی و تجربه هیجانی یادگیری در فضای آنلاین شکل می گیرد . در این وضعیت ، کودک ممکن است در کلاس حضور داشته باشد اما از نظر روانی ، شناختی وعاطفی در فرآیند یادگیری مشارکت ندارد.یافته های تحلیلی این مقاله نشان می دهد که آموزش مجازی برای کودکان دارای اختلال طیف اوتیسم ، نقص توجه و بیش فعالی ، اختلالات یادگیری و ناتوانی شناختی ، نه تنها مشکلات آموزشی ، بلکه بحران هایی در حوزه انگیزش ، امنیت روانی ، خود پنداره تحصیلی و تعامل اجتماعی ایجاد کرده است . همچنین مقاله حاضر تأکید می کند که شکست بسیاری از برنامه های آموزشی آنلاین ، ناشی از نگاه صرفاً فناورانه به آموزش بوده و ابعاد روانشناختی کودک در طراحی این سیستم ها نادیده گرفته شده است .در پایان ، مدلی تحت عنوان « یادگیری هیجان محور تطبیقی » پیشنهاد می شود که بر ترکیب حمایت عاطفی ، تعامل انسانی ، طراحی شناخت محور و انعطاف آموزشی تأکید دارد.

واژگان کلیدی

کودکان استثنایی ، آموزش های مجازی ، یادگیری آنلاین ، روانشناسی تربیتی ، اختلالات یادگیری ، اوتیسم ، ADHA ، شکاف عاطفی – آموزشی .

مقدمه

آموزش ،صرفاً انتقال اطلاعات نیست ، بلکه فرآیندی روانی ، اجتماعی و عاطفی است که در بستر تعامل انسانی شکل می گیرد. هر چقدر آموزش از عنصر « ارتباط انسانی » فاصله بگیرد ، احتمال تضعیف تجربه یادگیری افزایش می یابد. این مسئله در مورد کودکان استثنایی اهمیت دو چندان دارد ،زیرا بسیاری از این کودکان برای درک ، تمرکز، تعامل و تنظیم هیجانی وابسته به ارتباط مستقیم ، حمایت مستمر و ساختارهای آموزشی انعطاف پذیر هستند .

ورود گسترده آموزش آنلاین به نظام های آموزشی ، اگر چه در ظاهر نوعی پیشرفت فناورانه محسوب می شود . اما در عمل برای بخشی از کودکان ، به ویژه کودکان دارای نیازهای ویژه ، تجربه ای پیچیده و گاه آسیب زا ایجاد کرده است . مسئله اصلی این نیست که آیا آموزش مجازی می تواند « احساس یادگیری » را در کودک حفظ کند؟

کودک استثنایی ، بیش از آنکه به ابزار آموزشی نیاز داشته باشد ، به « امنیت روانی در فرآیند یادگیری » نیازمند است .حذف فضای فیزیکی مدرسه ، کاهش تماس انسانی ،سردی ارتباطات دیجیتال و وابستگی شدید به صفحه نمایش ،بسیاری از کودکان را وارد نوعی انزوای شناختی کرده است ، وضعیتی که در آن کودک ظاهراً در کلاس جدا شده است .

این مقاله تلاش می کند از زاویه ای فراتر از مشکلات فنی و آموزشی ، به ابعاد پنهان روانشناختی آموزش آنلاین برای کودکان استثنایی بپردازد و نشان دهد که بحران اصلی ، نه بحران تکنولوژی ، بلکه بحران « ارتباط انسانی در یادگیری » است .

چارچوب مفهومی: یادگیری به عنوان تجربه هیجانی

بسیاری از نظریه های نوین روانشناسی تربیتی تأ کید می کنند که یادگیری بدون درگیری هیجانی عمیق اتفاق نمی افتد . مغز کودک زمانی اطلاعات را پردازش می کند که احساس امنیت ، توجه و ارتباط را تجربه می کند . در کودکان استثنایی ، این وابستگی به عوامل هیجانی حتی شدید تر است .

برای مثال ، کودک مبتلا به اوتیسم ممکن است محتوای آموزشی را بشنود ، اما به دلیل فقدان ارتباط چشمی و تعامل واقعی ، نتواند مفهوم اجتماعی یا عاطفی آموزش را درک کند . یا کودک دارای ADHD ممکن است چند دقیقه پس از شروع کلاس مجازی ، از نظر شناختی خسته شود و ذهنش از فرآیند آموزش فاصله بگیرد .

بنابراین ، آموزش آنلاین زمانی شکست می خورد که تصور کند یادگیری صرفاً یک فرآیند انتقال داده است ،نه یک تجربه انسانی.

یکی از مهمترین بحران های آموزش آنلاین برای کودکان استثنایی ، تضعیف تعامل انسانی است . کلاس حضوری تنها محیط آموزش درس نیست ، بلکه فضایی برای تجربه نگاه ، توجه ،تشویق ،تقلید اجتماعی و احساس تعلق است .

در کلاس مجازی بسیاری از این عناصر حذف می شوند . تصویر معلم به یک قاب دیجیتال تبدیل می شود و کودک به تدریج احساس می کند که در یک رابطه ولقعی حضور ندارد . این وضعیت برای کودکانی که از قبل در برقراری ارتباط اجتماعی مشکل داشته اند، خطرناک تر است .

کودکان دارای اختلال طیف اوتیسم معمولا از طریق تکرار تعاملات به پیام های سرد دیجیتالی محدود می شود ، احتمال انزوای اجتماعی و کاهش مهارت های ارتباطی افزایش می یابد.

خستگی شناختی و فرسایش ذهنی

یکی از پدیده های کمتر بررسی شده در آموزش مجازی « خستگی شناختی دیجیتال » است. مغز کودکان استثنایی برای پردازش همزمان صدا ، تصویر، متن و محرک های محیطی، انرژی زیادی مصرف می کند.

در کلاس حضوری ، کودک می تواند از نشانه های محیطی واقعی برای تمرکز استفاده کند اما در فضای آنلاین ، مغز باید مدام اطلاعات ناقص دیجیتالی را تفسیر کند . این فرآیند باعث خستگی ذهنی ، کاهش حافظه کاری و افت تمرکز می شود .کودکان دارای اختلال نقص توجه ، بیش از دیگران درمعرض فرسایش ذهنی قرار می گیرند . بسیاری از آنان پس از مدت کوتاهی از کلاس آنلاین ، دچار بی قراری ، پرخاشگری یا خاموشی روانی می شوند.

والدین ، معلمان پنهان و قربانیان خاموش

آموزش آنلاین مرز میان خانه و مدرسه را از بین بد . در این شرایط ، والدین ناخواسته به بخشی از سیستم آموزشی تبدیل شدند . بسیاری از خانواده ها مجبور بودند همزمان نقش والد ، معلم ، درمانگر و ناظر آموزش را ایفا کنند.

این فشار مضاعف ، به ویژه در خانواده های دارای کودک استثنایی ، موجب فرسودگی روانی شد. مادران بسیاری گزارش کردند که احساس می کنند تمام زندگی خانوادگی حول مدیریت کلاس های آنلاین کودک می چرخد . در واقع ، آموزش مجازی تنها کودکان را تحت فشار قرار نداد ، بلکه ساختار روانی خانواده را نیز دچار تنش کرد .

بحران عدالت آموزش

یکی از مهمترین پیامدهای آموزش آنلاین ، تشدید نابرابری آموزش بود . کودکی که در خانواده ای با امکانات مالی مناسب زندگی می کند ، به اینترنت بهتر ، ابزار آموزشی پیشرفته تر وحمایت تخصصی بیشتری دسترسی دارد . اما بسیاری از کودکان اشتثنایی از چنین امکاناتی محروم اند . در نتیجه ، آموزش مجازی شکاف میان کودکان دارای فرصت و کودکان محروم را عمیق تر کرد . این مسئله نشان می دهد که فناوری ، بدون عدالت اجتماعی ، نمی تواند آموزش برابر ایجاد کند .

بازسازی مفهوم آموزش برای کودکان

بررسی چالش های یادگیری آنلاین نشان می دهد که مشکل اصلی در « دیجیتالی شدن آموزش » نیست بلکه در « غیر انسانی شدن تجربه یادگیری » است . کودکان استثنایی بیش از هر چیز به احساس امنیت ، تعامل واقعی و درک شدن نیاز دارند .

بر همین اساس ، مقاله حاضر مدلی تحت عنوان « یادگیری هیجان محور تطبیقی » پیشنهاد می کند . این مدل بر چهار اصل استوار است :

۱-تعامل انسانی فعال

حضور عاطفی معلم باید حتی در فضای آنلاین حفظ شود .

۲- انعطاف شناختی

محتوا باید متناسب با ظرفیت ذهنی هر کودک تنظیم شود.

۳- حمایت هیجانی خانواده

والدین باید آموزش ببینند تا فرسودگی روانی آنان کاهش یابد .

۴- طراحی فناورانه انسانی

نرم افزار های اموزشی باید بر اساس ویژگی های روانشناختی کودکان استثنایی طراحی شوند.

نتیجه گیری

آموزش آنلاین برای کودکان استثنایی تنها یک مسئله آموزشی نیست ، بلکه موضوعی عمیقاً روانشناختی و اجتماعی است .بسیاری از نظام های آموزشی در دوران گسترش آموزش مجازی ، بیش از اندازه بر فناوری تمرکز کردند و ابعاد هیجانی یادگیری را نادیده گرفتند . کودک استثنایی زمانی یاد می گیرد که احساس کند دیده می شود ، درک می شود و بخشی از یک رابطه انسانی است . حذف این عناصر ، حتی پیشرفته ترین فناوری های آموزشی را نیز کارآمد می کند .

آینده آموزش کودکان دارای نیازهای ویژه در گرو طراحی نظام هایی است که میان تکنولوژی و انسان محوری تعادل برقرار کنند. آموزش موفق ، آموزشی نیست که صرفا محتوا را منتقل کند ، بلکه آموزشی است که ارتباط ، امنیت روانی و معنا را نیز به کودک منتقل نماید.

منابع

منابع فارسی

۱. آقازاده ، م.(۱۴۰۰). روانشناسی کودک استثنایی . تهران ، انتشارات رشد.
۲. شریفی درآمدی، پ.(۱۳۹۸).آموزش و پرورش کودکان با نیازهای ویژه . تهران ، سمت.
۳. لطیف آبادی ، ح.(۱۳۹۹). روانشناسی رشد و یادگیری . تهران ، نشر ویرایش.

منابع انگلیسی

1. American Psychiatric Association .(2020).Diagnostic and Statistical Manual Of Mental .Disorders(5 th ed).
2. Hallahan,D.,& Kauffman ,D.(2017).Exceptional Learners :Introduction To Special Education.
3. Smith,T.(2021). Online Learning Challenges For Children With Disabilities.Journal Of Special Education Technology.
4. Unesco .(2021).Inclusive Education And Digital Learning Report.
5. World Health Organization.(2021).Mental Health And Children During Online Education.